Onder de witte vlag

Dominee Hambroek, Koxinga en het verlies van Formosa, 1661-1662

JERMAINE EVERS

Onder de witte vlag

Dominee Hambroek, Koxinga en het verlies van Formosa, 1661-1662

JERMAINE EVERS

Eerste druk, 2026.

Omslag: *Taioan*, het kasteel Zeelandia op Formosa, aquarel uit de Atlas Blaeu-Van der Hem, na 1644 (publiek domein). Achterkant: J.W. Pieneman, *De zelfopoffering van predikant Hambroeck op Formosa*, 1810, Rijksmuseum Amsterdam (CC0).

Alle afbeeldingen in dit boek zijn in het publiek domein of vrij van rechten. Bronnen staan achterin.

© 2026 Jermaine Evers

'...booch zich Dominus Hambroek zeer eerbiedich voor hun en wandelden alsoo gesamentlijck onder de witte vlagge voort tot uyt ons gesicht.'

Dagregister van het kasteel Zeelandia, 25 mei 1661

Inhoud

Personen 8

Proloog: het schilderij 10

1. Onder de witte vlag 13

2. Een dominee met schulden 17

3. Het mooie eiland 20

4. De heer met de keizerlijke naam 24

5. Mist 28

6. De tent van Koxinga 34

7. Naar het noorden 48

8. Granaten 53

9. De opvolger 57

10. De jongen van de dominee 60

11. Help, help 65

12. De landmeter 70

13. Sinkan 79

14. De overloper 85

15. Utrecht 89

16. Philips, Philips 93

17. Seer ellendigh 105

18. Het zwaard boven zijn hoofd 110

19. Hoe een held gemaakt wordt 114

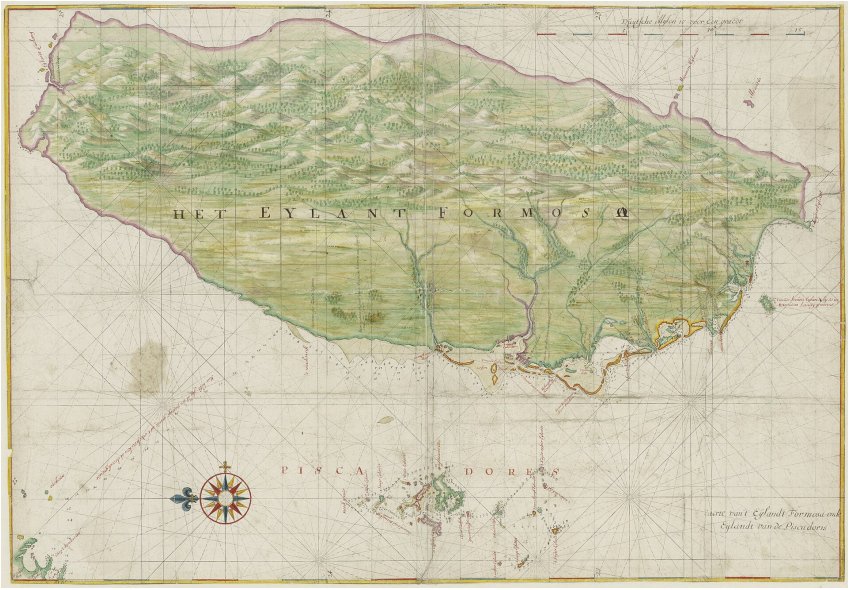
Epiloog: seer ellendigh 118

Tijdlijn 120

Verantwoording 123

Bronnen per hoofdstuk 125

Formosa

Het eiland Formosa en de Pescadores, Hollandse kaart, ca. 1640. Tayouan, met het kasteel Zeelandia, ligt aan de zuidwestkust; Saccam en het fort Provintia aan de overkant van de lagune. De dorpen Sinkan, Soulangh en Mattau liggen ten noorden daarvan. Het oosten is op deze kaart naar boven gedraaid.

Personen

De familie Hambroek

- **Antonius Hambroek** (1607-1661), predikant uit Rotterdam, sinds 1648 op Formosa, in het dorp Mattau.
- **Anna Moydie** (Anna Moij, Anna Vincenta Moydie), zijn vrouw, uit Leiden.
- **Helena Hambroek**, hun dochter, sinds 1659 getrouwd met Johannes van der Burch, assistent van de Compagnie.
- **Henica Hambroek**, hun dochter, sinds 1659 getrouwd met Dominicus van Vorsten, onderkoopman.
- Een zoon en een jongere dochter, wier namen niet zijn overgeleverd.

In het kasteel Zeelandia

- **Frederick Coyett** (ca. 1615-1687), gouverneur van Formosa, geboren in Stockholm.
- **Jacobus Valentijn**, landdrost, bevelhebber van het fort Provintia.
- **Thomas Pedel**, kapitein.
- **Dominee Kruyf**, predikant in het kasteel.
- **Albrecht Herport** (1641-1730), soldaat uit Bern, later schilder en schrijver van een reisverslag.
- **De secretaris**, die het dagregister bijhield.
- **Hans Jurriaen Radis**, sergeant, die in december 1661 overliep.

In het kamp van Koxinga

- **Koxinga** (Zheng Chenggong, 1624-1662), krijgsheer, aanhanger van de Ming-dynastie, door de Hollanders Coxinja genoemd.
- **Bebontocq**, zijn opperbevelhebber.

- **Sauja** (Pun Yeh, bij May: Ponhoe of Pongoe), mandarijn, later landdrost van Koxinga op Formosa.
- **Philip May**, landmeter van de Compagnie, gevangene en tolk.
- **Anta May**, zijn vrouw.
- **Jonas Jacobs** en **Ananias**, chirurgijns, met May de laatste Hollandse mannen bij Provintia.
- **Arnoldus van Winsem**, predikant, in 1661 in Sinckan onthoofd.
- **Jan Lammerts**, vaandrig in Provintia.
- **Ossewayer**, Hollandse tolk, en zijn vrouw, een vrouw van het eiland.
- **Jan Druyvendal**, tolk, en **Frans van der Voorn**, schoolmeester in Mattau.

Elders

- **Jacob Caeuw**, commandeur van de hulpvloot uit Batavia.
- **Hermanus Klencke van Odessen**, door Batavia benoemd als opvolger van Coyett.
- **Joannes Nomsz** (1738-1803), toneelschrijver in Amsterdam.
- **Jan Willem Pieneman** (1779-1853), schilder.

Proloog: het schilderij

In het Rijksmuseum in Amsterdam hangt een schilderij uit 1810. In een donkere gewelfde gang staat een oude man in een zwarte toga, grijze baard, één hand opgeheven naar de hemel. Een jonge vrouw in een gele jurk zit op haar knieën en klampt zich aan zijn arm vast. Naast haar ligt een tweede jonge vrouw flauwgevallen op de grond, opgevangen door anderen. Links staan Hollandse soldaten met helmen en hellebaarden, ontdaan. Rechts, bij de uitgang, wachten mannen in lange Aziatische gewaden. Een man met een donkere huid heeft zijn handen gevouwen in gebed. Een ander slaat zijn handen voor zijn gezicht.

Het heet *De zelfopoffering van predikant Hambroeck op Formosa*. Jan Willem Pieneman schilderde het, en anderhalve eeuw lang kende bijna iedere Nederlander het verhaal dat het vertelt. Een dominee op het eiland Formosa, het huidige Taiwan, wordt in 1661 door een Chinese krijgsheer naar een belegerd Hollands fort gestuurd om de verdedigers over te halen zich over te geven. Als hij faalt, wordt hij gedood. Zijn vrouw en twee van zijn kinderen houdt de krijgsheer als onderpand. In het fort zegt de dominee het omgekeerde van wat hij moet zeggen: houd stand, geef niet op. Zijn twee dochters die in het fort zijn, smeken hem te blijven. Hij rukt zich los en gaat terug naar zijn dood.

In de negentiende eeuw was Antonius Hambroek een nationale held, genoemd in één adem met Jan van Schaffelaar, die van een toren sprong om zijn mannen te redden. Er was een toneelstuk over hem, er waren gedichten, er waren prenten in schoolboeken. Daarna verdween hij langzaam uit het geheugen. De meeste Nederlanders hebben nu nooit van hem gehoord.

Ik kwam hem tegen in een ander boek, over Hollanders die in de zeventiende eeuw aan de overkant van de wereld een ander leven kregen. Ik

wilde weten wat er echt gebeurd was. Dus ging ik op zoek naar de bron.

Jan Willem Pieneman, De zelfopoffering van predikant Hambroeck op Formosa, 1810. Rijksmuseum Amsterdam.

Die bestaat. Het fort heette Zeelandia, en de secretaris van het fort hield elke dag een register bij van wat er gebeurde: het weer, de schoten, de doden, de brieven, de bezoekers. Dat dagregister is bewaard gebleven en is door historici van de Universiteit Leiden volledig uitgeschreven. Je kunt het online lezen, dag voor dag, negen maanden lang, van de ochtend dat de Chinese vloot uit de mist opdoemde tot de middag dat de gouverneur op het strand de sleutels overhandigde.

Ik heb de dag gezocht waarop Hambroek in het fort kwam. Hij staat erin. De brief die hij meebracht staat erin, woord voor woord. Wat hij vertelde staat erin. Hoe hij weer vertrok staat erin.

Wat er niet in staat: het afscheid van zijn dochters.

Dit boek gaat over wat er in die negen maanden gebeurde met een dominee, zijn vrouw en hun kinderen, met een gouverneur die een fort moest houden dat niet te houden was, met een Chinese krijgsheer met een Japanse moeder, en met de honderden mensen in het fort en daarbuiten van wie de namen alleen in een register staan. En het gaat over de vraag waar dat afscheid dan wel vandaan komt.

Het antwoord is een beter verhaal dan het schilderij.

1. Onder de witte vlag

Kasteel Zeelandia, Formosa. Dinsdag 24 mei 1661. Nog 253 dagen.

> "Ghijlieden Nederlanders weynigh hondert in getal, hoe kont ghijlieden oorlogen tegen ons, die soo machtich veele zijn?" Koxinga aan gouverneur Coyett, mei 1661

Tegen half zes in de middag zag de wacht ze aankomen. Vijf mannen onder een witte vlag, drie te paard en twee te voet, uit de richting van de plek die de Hollanders de Pijnappels noemden.

Een van de ruiters was een Hollander van vierenvijftig. De soldaten die hem tegemoetgingen, kenden hem: dominee Antonius Hambroek, die al dertien jaar op het eiland woonde en preekte, en die sinds het begin van de oorlog in handen van de vijand was.

Hij had een brief bij zich van Koxinga, de krijgsheer die drie weken eerder met een vloot van honderden schepen uit China was overgestoken en de kolonie in een paar weken had opgerold. Alleen dit fort hield nog stand. Nog geen duizend soldaten, een gouverneur, ruim tweehonderd vrouwen en kinderen, honderden slaven, en een voorraad die niet eeuwig zou duren.

Naast Hambroek reden een Hollandse tolk, Ossewayer, en een Chinese mandarijn. De twee mannen te voet waren ook tolken. Alleen de dominee mocht naar binnen. De mandarijn kreeg een vaandrig mee, die hem "beleeffdelijck" moest zeggen dat de brief zou worden overwogen, en dat hij zolang in een van de huizen in de stad kon wachten.

Zo liep Hambroek het fort in waar zijn landgenoten al drie weken belegerd werden. Hij gaf de brief aan gouverneur Frederick Coyett, en Coyett riep zijn raad bijeen.

* * *

Ergens achter hem, in het gebied van de vijand, was zijn vrouw.

Ze heette Anna. In de bronnen staat ze als Anna Moij, Anna Vincenta Moydie en Mevrouw Hambrouck. Ze kwam uit Leiden en ze waren negenentwintig jaar getrouwd. Ze hadden vier kinderen. In 1646 waren ze met het hele gezin naar de andere kant van de wereld vertrokken, naar een eiland waar de Compagnie zielen wilde winnen en suiker wilde planten.

Toen Koxinga landde, waren ze niet in het fort. Ze waren in de dorpen in het noorden, bij de mensen tussen wie ze werkten. Wat Hambroek die avond aan de raad vertelde, staat in het dagregister van het kasteel, het dagboek waarin de secretaris elke dag opschreef wat er gebeurde. Hoe de Hollanders in de dorpen bij elkaar waren gekomen. Hoe ze waren gevlucht, van Soelangh naar Mattau, van Mattau naar Dorcko en verder naar het noorden, terwijl de dorpelingen zich van hen afkeerden en het eten opraakte. Hoe er ten slotte een brief kwam met het aanbod om zich over te geven. Ze hadden het aangenomen, staat er, vanwege "haere vrouwen ende kinderen".

Over Anna zegt het dagregister die avond niets. Ook niet over hun kinderen. Volgens de gouverneur, die er later een boek over schreef, waren twee van hun kinderen in het fort. De andere twee waren met hun moeder in handen van Koxinga.

Dus daar stond hij. Binnen de muren waren twee van zijn kinderen. Buiten waren zijn vrouw en de andere twee. En hij had een brief in zijn hand die vroeg of het fort zich wilde overgeven.

* * *

De raad las de brief. Koxinga schreef dat de Hollanders gek waren om te vechten tegen zoveel man. Dat hij al vaker had geschreven. Dat ze moesten denken aan hun vrouwen, hun kinderen en hun bezit. En dat als ze nu

opgaven, voordat zijn kanonnen begonnen, niemand iets zou overkomen. "Ick segge de waarheijt en wil niet bedriegen."

De dominee bleef die nacht in het fort.

Twee uur voor zonsopgang begon het. Koxinga had in het donker zijn kanonnen dicht bij het kasteel laten opstellen, achter schanskorven, manden met aarde die als schild dienden. Nu vuurden ze allemaal tegelijk. De secretaris schreef dat het voelde "als imand, die onverwacht voor 't hooft geslaegen wiert". De vijand had al veertig schoten gelost voordat de Hollandse kanonniers bij hun stukken waren.

Het zwaarste vuur viel op het huis van de koopman Van Waveren. Daar sliepen 's nachts de gouverneur, zijn gezin en veel van de voornaamste vrouwen met hun kinderen, omdat het de veiligste plek leek. Er vielen ongeveer vijftig kogels op het huis voordat iedereen eruit was. Er raakte niemand gewond. "Dat waerlijck voor een besondere bescherming Godes te achten is," schreef de secretaris.

Op de muren ging het gerucht dat de gouverneur was doodgeschoten. Coyett liep midden in de beschieting het huis uit, langs de bastions, zodat de soldaten hem konden zien. Daarna, staat er, groeide de moed "hoe langer hoe grooter".

Toen het licht werd, telden ze ongeveer tweehonderdvijftig kogelgaten in de muren. Vier man waren dood. Een kanonnier was zijn oor kwijt. Een ander had zijn hoed aan één kant "gladt" laten afschieten.

En de Chinese kanonniers hadden hun stukken verlaten.

Veertig vrijwilligers en tien jagers gingen naar buiten, met een beloning van tweehonderd realen in het vooruitzicht. Terwijl de pijlen "als haegel" om hen heen vielen, sloegen matrozen spijkers in de zundgaten van de vijandelijke kanonnen, zodat ze niet meer konden vuren. Ze kwamen terug met drieëndertig Chinese vaandels. Die werden opgeslagen in de zaal van de gouverneur.

* * *

Dit was de dag waarop Hambroek in het fort was. Hij zat in het kasteel toen de kogels insloegen. Hij zag de soldaten terugkomen met de vaandels.

De secretaris schreef dat de "vrunden van gisteren", de dominee en Ossewayer, zich "zeer verheughden" over die overwinning, "gelijck oock wij".

Om vier uur 's middags kregen ze het antwoord van de gouverneur mee. Het fort zou niet worden overgegeven, "ter eeren onses Almachtigen en Waren Godts". Ze liepen de poort uit. De mandarijn bleek al weg. De paarden ook. Dus gingen ze te voet.

> "Omtrent de eerste Pijnappels bij eenige Chinesen gecomen sijnde, booch zich Dominus Hambroek zeer eerbiedich voor hun en wandelden alsoo gesamentlijck onder de witte vlagge voort tot uyt ons gesicht."

Hij boog diep voor de Chinezen die hem opwachtten. Toen liep hij met hen weg onder de witte vlag, tot de mannen op de muur hem niet meer zagen.

Hij heeft het fort nooit meer van binnen gezien.

Anna wel. Negen maanden later.

2. Een dominee met schulden

Rotterdam, Leiden, Schipluiden. 1607-1646.

Antonius Hambroek werd in 1607 geboren in Rotterdam. Zijn vader, Cornelis Antonisz van Hambrouck, was poorter van de stad, een burger met rechten, en bezat huizen en grond in en om Rotterdam. Het was geen arm gezin.

In 1624 ging Antonius naar Leiden om theologie te studeren. Leiden was toen de plek waar de Republiek haar predikanten maakte: jongens van zeventien die Latijn, Grieks en Hebreeuws leerden, disputeerden over de genade en de predestinatie, en na een paar jaar met een beroep naar een dorp vertrokken. In 1632 werd Hambroek predikant in Schipluiden, een dorp tussen Delft en Maassluis, tussen de sloten en het vee van Midden-Delfland.

Datzelfde jaar trouwde hij. Zijn bruid kwam uit Leiden en heette Anna Moij. In de latere bronnen wordt haar naam steeds anders gespeld: Moij, Moy, Moydie, Vincenta Moydie. Wie ze was voor ze trouwde, weet ik niet. Wat ik wel weet: ze ging met hem mee naar de andere kant van de wereld, en ze heeft het hele verhaal in dit boek meegemaakt, van het begin tot het einde. Langer dan hij.

* * *

Er is één episode uit de jaren in Schipluiden die iets zegt over wat voor man Hambroek was. In 1637 of 1638 voer hij als vlootpredikant mee met Maarten Harpertsz Tromp, de beroemde admiraal, in een actie tegen de Duinkerker kapers. Die kapers voeren vanuit de Zuidelijke Nederlanden onder Spaanse

vlag en waren de schrik van de Hollandse vissers en koopvaarders. Een vlootpredikant preekte aan dek, bad met de stervenden, en was aanwezig wanneer er geschoten werd. Het was geen baan voor een man die bang was.

Hij bleef in Schipluiden tot 1646. Toen vertrok hij, met vrouw en kinderen, naar Indië.

Waarom? Er waren veel redenen waarom predikanten zich aanmeldden bij de Verenigde Oostindische Compagnie. Roeping, avontuur, een beter salaris. In het geval van Hambroek noemt een bron er nog een. Hij vertrok in april 1646 met het schip *Nieuw Rotterdam*, "onder achterlating van een groot aantal schulden".

Ik weet niet hoe groot die schulden waren, of waarom hij ze had. Maar het maakt hem menselijker dan het schilderij in het Rijksmuseum. De heilige in de poort was ook een man die zijn rekeningen niet kon betalen en met zijn gezin vertrok naar een plek waar de schuldeisers hem niet konden volgen.

* * *

De reis naar Batavia duurde maanden. Van Batavia ging het verder naar het noorden, naar een eiland waar de Compagnie sinds 1624 een kolonie had: Formosa, het "mooie eiland", zoals de Portugezen het hadden genoemd. In 1648 kwam het gezin Hambroek daar aan. Antonius was eenenveertig.

Hij werd predikant in Mattau, een dorp van de oorspronkelijke bewoners van het eiland, ten noorden van het Hollandse fort. De Compagnie had daar sinds de jaren 1620 dominees en schoolmeesters gestationeerd die de dorpelingen de Bijbel moesten leren, het Onzevader in hun eigen taal, en lezen en schrijven met Latijnse letters. Hambroek werkte mee aan een vertaling van delen van de Bijbel in de taal van de dorpen.

De dominee was op Formosa meer dan een prediker. Hij was ook de vertegenwoordiger van de Compagnie in zijn dorp, iemand die geschillen beslechtte, belasting liet innen, verslag uitbracht aan het kasteel. Hij woonde

tussen mensen die hem nodig hadden en hem wantrouwden, die naar zijn school kwamen en daarna hun eigen feesten vierden.

Het dagregister bewaart een klein voorval uit april 1661, net voor de oorlog. De mannen van Mattau waren op strafexpeditie geweest tegen een ander dorp dat in opstand was gekomen, en ze waren teruggekomen met drie afgehakte hoofden. Daaromheen hadden ze, zoals hun gewoonte was, gedanst en gesprongen. Hambroek had het hun verboden. En de mannen van Mattau hadden hem, schrijft de secretaris, "wel stoutelijck" tegengesproken.

Het zegt iets over hoe het tussen hen ging. Hij was de dominee, maar hij was niet de baas van hun ziel.

* * *

In de dertien jaar op Formosa werden de kinderen groot. Twee dochters trouwden in 1659 met mannen van de Compagnie. Helena trouwde in januari met een assistent, Johannes van der Burch. Henica trouwde in mei met een onderkoopman, Dominicus van Vorsten. Er was nog een zoon, en nog een dochter, de jongste.

In het voorjaar van 1661 was Antonius Hambroek vierenvijftig. Hij woonde op het platteland, ver van het kasteel, met zijn vrouw en twee van zijn kinderen. Zijn getrouwde dochters woonden bij het fort.

Dat is de verdeling waarmee de oorlog hen zou overvallen. Twee kinderen binnen de muren, twee buiten. Niemand had het zo gepland. Het was gewoon hoe het leven op het eiland liep.

Het eiland zelf moet ik eerst beschrijven. Want wat Koxinga kwam halen, was meer dan een fort.

Einde van het voorproefje.

Het volledige boek is verkrijgbaar via
info@j-evers.com

j-evers.com